

کردستان عراق و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

www.ketab.ir

پدیدآورندگان: ذبیح اله خاکسار، داود رضایی

سرشناسه: خاکسار، ذبیح اله، ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور: کردستان عراق و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران پدیدآورندگان: ذبیح اله خاکسار، داود رضایی و یرواستار محمد محمدی
مشخصات نشر: تهران: ارش جمهوری اسلامی ایران، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص)، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری: ۱۱۳ صفحه.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰۰-۵۰۶-۹۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فبیای مختصر
یادداشت: این مدرک در آدرس <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
شناسه افزوده: رضایی، داود، ۱۳۵۶
شناسه افزوده: تهران: ارش، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص)
شماره کتاب شناسی ملی: ۲۷۴۴۰۹

عنوان: کردستان عراق و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
پدیدآورندگان: ذبیح اله خاکسار، داود رضایی
و یرواستار: محمد محمدی
طراح جلد و صفحه آرا: سیدرسول نواده
ناظر نشر: نورالدین گنج‌خانو
مدیر برنامه‌ریزی: محمود حجامی
ناشر: قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص) آجا
چاپ: مرکز مطالعات راهبردی ق پ ه خ (ص) آجا
صحافی: مرکز مطالعات راهبردی ق پ ه خ (ص) آجا
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۵۰۰-۵۰۶-۹۰۰۰۰
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
چاپ اول: ۱۳۹۳
قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه بسیج، بلوار هجرت، قرارگاه پدافند هوایی خاتم الانبیاء(ص) آجا، مرکز مطالعات راهبردی
تلفن: ۳۵۹۲۳۳۰ (۰۲۱) - ۴۶۸۰۳۳۴۴ (۰۲۱)

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۲	مقدمه.....
۵	فصل اول: مبارزات کردها در عراق تا تشکیل حکومت فدرالی.....
۵	مقدمه.....
۵	دوره اول: از قرن نوزدهم تا پایان جنگ جهانی اول.....
۶	دوره دوم: بین دو جنگ جهانی اول و دوم.....
۷	دوره سوم: از جنگ جهانی دوم تا سال ۱۹۶۲.....
۱۰	دوره چهارم: از سال ۱۹۶۲ تا تشکیل اقلیم کردستان.....
۱۶	فصل دوم: وضعیت استراتژیک اقلیم کردستان عراق.....
۱۶	مقدمه.....
۱۶	۱. تاریخچه.....
۱۸	۲. موقعیت و اهمیت راهبردی اقلیم کردستان.....
۱۹	۳. مساحت و جمعیت اقلیم کردستان عراق.....
۲۰	۴. مرزها.....
۲۰	۵. وضعیت فرهنگی و اجتماعی.....
۲۰	۵-۱ خصوصیات فرهنگی.....
۲۱	۵-۲ زبان رسمی.....
۲۲	۵-۳ ادیان و مذاهب موجود در اقلیم کردستان.....
۲۳	۶. وضعیت اقتصادی.....
۲۴	۶-۱ منابع نفتی.....
۲۶	۶-۲ گردشگری.....
۲۷	۷. وضعیت سیاسی.....

۲۸	۷-۱ چگونگی شکل‌گیری حکومت محلی و پارلمان اقلیم کردستان
۲۹	۷-۲ انتخابات در اقلیم کردستان
۳۲	۷-۳ قوه مجریه
۳۳	۷-۴ قوه قضائیه
۳۴	۷-۵ احزاب و گروه‌های فعال سیاسی
۳۷	۸- وضعیت نظامی
۳۷	۸-۱ نیروها و امکانات نظامی
۴۰	۸-۲ نقاط ضعف و قوت نیروهای نظامی اقلیم
۴۱	فصل سوم: امنیت ملی و مؤلفه‌های نوپدید آن
۴۱	مقدمه
۴۲	۱. تعاریف کلاسیک امنیت ملی
۴۴	۲. مؤلفه‌های کلاسیک امنیت ملی
۴۴	۲-۱ قدرت نظامی
۴۶	۲-۲ جمعیت
۴۸	۲-۳ سرزمین
۴۹	۲-۴ منابع طبیعی
۵۲	۳. تعاریف مدرن امنیت ملی
۵۳	۴. مؤلفه‌های مدرن امنیت ملی
۵۳	۴-۱ قابلیت‌های علمی و تکنولوژیک
۵۵	۴-۲ عضویت در پیمان‌های امنیتی
۵۶	۴-۳ جمعیت متخصص
۵۷	۴-۴ خرد رهبری
۵۸	۴-۵ منابع حیاتی استراتژیک
۵۹	فصل چهارم: رهیافتی جامع برای مطالعه امنیت ملی در خاورمیانه
۵۹	مقدمه

۶۰	۱. ساختار سیاسی کشورهای خاورمیانه.....
۶۱	۲. رهیافت های نظری در بررسی مفهوم امنیت ملی.....
۶۲	۱-۲ رهیافت رئالیستی.....
۶۲	۲-۲ رهیافت لیبرالی.....
۶۶	فصل پنجم: مؤلفه های کلیدی امنیت ملی در خاورمیانه.....
۶۶	۱. توانمندی نظامی.....
۶۹	۲. مشروعیت سیاسی.....
۷۲	۳. تساهل قومی مذهبی.....
۷۴	۴. توانمندی اجتماعی و فرهنگی.....
۷۵	۵. توانمندی اقتصادی.....
۸۱	۶. منابع طبیعی حیاتی و زیست محیطی.....
۸۳	فصل ششم: سنجش موقعیت امنیتی ایران در قبال اقلیم کردستان بر اساس الگوی بی جی مارتین.....
۸۳	مقدمه.....
۸۴	۱. مشروعیت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان.....
۸۵	انتخابات.....
۸۸	۲. وضعیت حقوق اقلیت ها در جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق.....
۸۹	۳. وضعیت نظامی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق.....
۹۲	۴. وضعیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق.....
۹۵	۵. منابع طبیعی حیاتی و زیست محیطی جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق.....
۹۸	۶. توانمندی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق.....
۱۰۰	نتیجه گیری.....
۱۰۲	منابع و مآخذ.....
۱۰۲	منابع فارسی.....
۱۰۷	منابع خارجی (لاتین).....

پیشگفتار

کردستان عراق بعد از ایجاد دولت فدرالی^۱، پیشرفت‌های زیادی را در زمینه‌های مختلف به دست آورده و علاوه بر پیشرفت در زمینه‌های علمی، اقتصادی و سیاسی، با حمایت از سیاست‌ها و اقدامات آمریکا در عراق (از جمله حمایت از آمریکا در جنگ با عراق در سال ۲۰۰۳) و همچنین ایجاد رابطه با رژیم صهیونیستی، نفوذ بیشتری در منطقه، خصوصاً در کشورهای دارای اقلیت کردنشین پیدا کرده است. وجود مرز مشترک و اشتراکات فرهنگی و مذهبی بین کردستان عراق و مناطق کردنشین ایران و از طرف دیگر پیشرفت‌های زیاد سال‌های اخیر در اقلیم کردستان در مقایسه با مناطق کردنشین ایران، در کنار سهم قابل توجه کردها در ساختار سیاسی عراق، تأثیرپذیری مناطق کردنشین ایران را از کردستان عراق افزایش و این موضوع می‌تواند تأثیر منفی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران داشته باشد. از طرف دیگر رژیم صهیونیستی با حضور در کردستان عراق و ایجاد روابط اقتصادی، اطلاعاتی و نظامی، در صدد اشraf اطلاعاتی بر جمهوری اسلامی ایران است. این رژیم با ایجاد شرکت‌های پوششی و حضور در پروژه‌های اقتصادی و تجاری کردستان عراق، حضور خود را در این منطقه افزایش داده و همواره از استقلال

۱. فدرالیسم نوعی از واحد‌های حکومتی است که بر اساس تمایل به حفظ گوناگونی‌های مذهبی، قومی، زبان و نهادهای اجتماعی بنا شده است. حکومت‌های فدرالی به مسائلی که از نظر محلی اهمیت دارند رسیدگی می‌کند و دارای قوانین خاص خود است اما مسائل کلان و مهم مانند امنیت، اقتصاد و سیاست‌های خارجی توسط حکومت مرکزی تصمیم‌گیری می‌شود.

اقلیم کردستان حمایت کرده و استقلال احتمالی این منطقه می‌تواند منافع زیادی را برای آن داشته باشد.

وجود دولت فدرالی اقلیم کردستان که می‌تواند زمینه‌ای برای استقلال کامل آن‌ها باشد بی‌تأثیر بر مناطق کردنشین جمهوری اسلامی ایران نیست و هوشمندانه است که با اتخاذ راهکارهای لازم از تأثیر منفی این موضوع بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران جلوگیری نمود.

مقدمه

کردهای خاورمیانه دارای جمعیتی در حدود ۳۲/۵ میلیون نفر و اغلب در کشورهای ایران، عراق، ترکیه و سوریه ساکن می‌باشند که تاکنون نتوانسته‌اند کشور مستقلی را ایجاد کنند.^۱ از جمعیت ۳۲/۵ میلیون نفری کردها، حدود ۶ میلیون نفر آن در مساحتی در حدود ۷۴,۰۰۰ کیلومتر مربع در اقلیم کردستان عراق قرار دارد (حدود ۲۰ درصد جمعیت عراق). در جمهوری اسلامی ایران کردها حدود ۶/۲ میلیون نفر جمعیت دارند که (حدود ۹ درصد از جمعیت کشور) در مساحت ۱۲۵۰۰۰ کیلومتر مربع سکونت دارند.^۲ در سوریه کردها حدود ۲ میلیون نفر از جمعیت ۲۳ میلیونی کردها را تشکیل می‌دهند (۹ درصد از جمعیت سوریه) که در نواحی کوهستانی شمال سوریه در مساحتی حدود ۱۸۳۰۰۰ کیلومتر مربع سکونت دارند.^۳ همچنین در ترکیه نیز کردها با جمعیت ۱۸ میلیون نفری در

^۱زیباکلام و عبدالله پور، ۱۳۹۰: ۶۱

^۲لازریف، ۱۳۸۱: ۵

^۳عبدالله پور، ۱۳۹۱: ۱۸

مساحتی حدود ۱۹۴۴۰۰ کیلومتر مربع قسمت زیادی از مناطق استان‌های جنوب شرقی

ترکیه را به خود اختصاص داده‌اند.^۱

اقلیم کردستان عراق با ترکیه حدود ۳۵۰ کیلومتر، سوریه ۱۰۰ کیلومتر و قسمت زیادی از مرز ۱۶۳۹ کیلومتری ایران و عراق را مناطق کردنشین ایران تشکیل می‌دهد.

وجود مرز مشترک بین کردستان

عراق و سه کشور کردنشین ایران، سوریه و ترکیه، و

تأثیرگذاری کردهای عراق بر مردم کرد سایر کشورها، اهمیت این منطقه را افزایش داده است.

کردها در عراق جنگ‌های زیادی را با دولت‌های مرکزی برای رسیدن به استقلال، انجام داده‌اند اما هیچ‌کدام منجر به استقلال کامل آن‌ها نشد. بعد از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ و همکاری کردها در سرنگونی رژیم بعث، زمینه فدرالی شدن قانونمند آن‌ها شکل گرفت و در نهایت این موضوع در قانون اساسی عراق نیز تصویب شد. شکل‌گیری این حکومت فدرالی و در ادامه تثبیت موقعیت آن در قانون اساسی عراق و گرفتن برخی

۱مومنی، ۱۳۸۴: ۹۹

آقزاز، ۱۳۸۱: ۱۵

امتیازات در سال‌های بعد، از جمله به رسمیت شناخته شدن حکومت منطقه‌ای و اصل فدرالیسم، قانونی اعلام شدن نیروی نظامی کردها، رسمی شدن زبان کردی در کنار مشارکت گسترده کردها در هرم قدرت حاکمیت سیاسی مرکزی از جمله انتخاب جلال طالبانی به عنوان رئیس‌جمهور، چهره اقلیم کردستان را دگرگون و وزن بیشتری در منطقه به دست آوردند که در این مطالعه به آن‌ها پرداخته شده است. کتاب حاضر در شش فصل تدوین شده که در فصل اول به مبارزات کردها در عراق تا رسیدن به دولت فدرالی، فصل دوم وضعیت استراتژیک اقلیم کردستان و امکانات آن‌ها، فصل سوم امنیت ملی و مؤلفه‌های آن، فصل چهارم رهیافت‌های نظری در بررسی امنیت ملی (تشریح رهیافتی جامع برای بررسی امنیت ملی در کشورهای خاورمیانه) پرداخته است. در ادامه در فصل پنجم مؤلفه‌های امنیت ملی در کشورهای خاورمیانه با استفاده از الگوی لی جی مارتین مشخص و هر یک از آن‌ها توضیح داده شده و در فصل ششم نیز هر یک از این مؤلفه‌ها در اقلیم کردستان و ایران مشخص و میزان تأثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر مقایسه و در مجموع میزان تأثیرگذاری این مؤلفه‌ها بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران وزن دهی شده است.